

A könyv minden oldalán alul-felül vastag fekete (gyász)keret égeti magát az olvasó szemébe. A lábléc kb. 5 cm-es. A szövegtörzs betűmérete akkora, hogy másfél méterről is olvasható. A lapszámozás az utca túloldaláról. Amatőr munka. Szerző, olvasó és a drámapedagógia egyaránt jobbat érdemelt volna.

Kaposi László

2.

Néhány észrevétel Katona Lászlóné Lúdas Matyi című drámaórájához

(Tanító, 1998 júniusi szám)

Örömmel vettem a kezembe az említett drámaórát. Egyrészt mert ritkán kerül komplex drámafoglalkozás vázlatra a Tanítóba, másrészt mert magam is írtam e témában óravázlatokat.

A tervezet ígéretesen kezdődik, „fejléce” (a csoport megnevezésétől a fókuszon át a tanári szerepig) meg egyezik a Kerekasztal Színházi Nevelési Központ által kiadott (Gödöllő, 1997) tanítói-tanári segédletek „fejlécével”. Hiányoltam viszont a történet rövid vázát, nem tudván előre, hogy a Lúdas Matyi melyik részét használja fel a szerző az órán. Később – a tervezetet olvasva – rájöttem, hogy mindez azért maradt ki, mert igazából nincs történet, illetve három egymástól független is van (III; V; VII pont).

Az óra ráhangolással kezdődik, zenehallgatással oldja meg a tanár. Nem biztos, hogy azt a célt érjük el vele, amit terveztünk. Az érzésekről, gondolatokról történő beszámoló gyerekenként nagyon eltérő lehet (szá-mos tényező befolyásolhatja), hosszúra nyúlhat, vagy ha rövid, akkor felszínessé válhat. Más lenne, ha a tanár adna megfigyelési szempontot a zenehallgatásra, vagy az óra valamelyik részében újra felhasználná (pl. aláfestésként). Ez a kezdet számomra így a tanítási órák hagyományos kezdési formáját idézi.

A folytatás is, melyben az ismeretek felelevenítése szerepel (szómagyarázatok a *ludas és törleszt* szavakhoz, a szereplők/?/ tulajdonságai). Nem érthető, hogy miért kell az óra elején ezeket a fogalmakat tisztázni, hisz az egyik fókusz: „Mit jelent a törlesztés fogalma?”. *Ha ezt a kérdést, ami a foglalkozás központi kérdése, óra elején megválaszoljuk, akkor nincs miről játszani!!* Elméletileg ugyanis az óra folyamán a játékban szerzett tapasztalatok segítségével válhatna a gyerek számára világossá a törlesztés fogalma, sőt az is, amit a másik fókusz fogalmaz, hogy: „Hogyan élhetünk megfelelően a bennünket ért sérelmek »visszafizetésével, megtorlásával«?”

Erre a kérdésre az órán már nem a Lúdas Matyi történetébe ágyazva keresik a választ a játékosok, hanem iskolás gyerekeket játszva. (A kerettávolság minimális, a szituációk nagyon ismerősek). Sőt, feltűnik három „rossz gyerek”! (A szerző használ idézőjelet.) Mitől rossz a gyerek? A mellékletben megadott(!) mondatok szerint, mert nem hagyja magát és visszafizet. Mint persze Lúdas Matyi, vagy mégsem? A két történet itt már összegabalyodik.

Visszatérve az óra elejére: a III. pont dramatikus játék, mely Döbrögi szívtelenségéről szól. Az előre megtervezett(!) jelenethez a tanár semmilyen megfigyelési szempontot nem ad. Így az óra témájához új ismereteket a játék nem hozhat (hisz a játékosok előre felkészültek), főként ha szempont híján megbeszélés vagy értékelés sem követi. Véleményem szerint harmadik osztályosok („színjátékban már némi jártasságot szerzett tanulók...”) tudnak rövid, kiscsoportos improvizációval jelenetet bemutatni Döbrögi kegyetlenkedéseiről. Számomra – a leírás alapján – az is kérdés volt, hogy a jeleneteket maguk hozták létre vagy csak megtanulták?

Ezt követően a tanár Matyi barátjának szerepében le akarja beszélni őt a törlesztésről. Elég hiteltelen a játék, hiszen nem arra fognak érveket hozni, hogy törleszteni, „visszaadni” nem jó, nem tisztességes dolog (hisz ebben a helyzetben ez valószínűleg egy gyereknek sem jut eszébe; tán csak annak, aki „jó akar lenni” a tanító néninél), hanem csupán arra, hogy Döbrögi erősebb, nem érdemes szembeszállni. Vagyis a gyengébbel szemben törleszthetsz? (A mellékletben felsorolt érveknél egyébként valószínűleg jobbakat, árnyaltabbakat hoznak a gyerekek.)

Őszintébb és elgondolkodtatóbb lenne a játék, ha Matyinak nem a barátját, hanem saját magát kellene meggyőznie. Az ő belső vívódásáról (belső hangok, eltérő hangú naplórészletek) szólhatna a játék.

Ezután a tervezett órában el is játsszák a törlesztést. Valószínűleg a gyerekek nagy örömeire jól megverik „egy erős, kövér fa-gyerekhez” kötözve – persze csak mimes játékkal – Döbrögít. Itt megválaszolhatjuk a fókuszt: a törlesztés verést jelent?! Mármint az óra szerint.

De itt nem ér véget a foglalkozás, mert a tanár váratlanul a gyerekeknek szegezi a kérdést: milyen sérelem érte őket és miként törlesztettek?

Vagyis ami a Lúdas Matyi kapcsán szinte fel sem merült (mi a törlesztés és hogyan...; hisz itt a történetből adott volt a válasz), az most előkerül, kőkeményen rákérdezve, *mindenfajta távolítás nélkül*. Nincs mese, szint kell vallaniuk. Ráadásul csupa olyan szituációba helyezve kell játszani(?) minderről, ami nem izgalmas, nem elgondolkodtató, nem hozhat váratlan, megvitásra érdemes ötleteket, mert sablonos (pl. csúfolódás, dicsekvés).

Itt egy feladat kapcsán a téma mélyére ásni lehetetlen, tehát a megoldások is – valószínűleg – sablonosak lesznek.

„Legérdekesebb” az óra végi fórumszínházi forma: a három „rossz gyereknek” kell segítenie, hogy „elvarázsolják a rossz gondolatokat, cselekedeteket”. A játékkal több gondom van. Ez így, ebben a formában, nem fórumszínházi munkaforma! (A fórumszínház leírását ld. Drámapedagógiai olvasókönyv 191. oldal.)

Nem érthető a feladat, meddig tartson a játék: meg kell győzni a „rossz gyerekeket”, vagy elég, ha a varázsigéket összegyűjtjük? Szerencsére azok készen vannak szókártyán, ezt hamar a rossz fiúk elé lehet tární, és ettől meggondolják magukat.

Végül a mellékletben javasolt(!) mondatokon csodálkoztam, nincs az a gyerek, aki ha rossz gyereket játszhat (végre, legálisan) kiejtene ilyen mondatot a száján: „Tud valaki olyan varázsigét, amivel legyőzöm bántó szándékomat?”

A játék csak úgy érhet véget – ezt sugallja a feladatok többsége –, hogy a gyerekek megígérik..., megpróbálják..., bevallják... Ehhez nem kell drámaóra, az osztályfőnöki is megfelel. Hisz ebből az órából többek között az (is) hiányzik, ami a drámaórák egyik legfontosabb sajátossága, hogy a játszók részt vehessenek a történet alakításában, ne legyen minden – jelenettől a szókártyáig – a tanár által meghatározott, gondolataikat, ötleteiket figyelmen kívül hagyó.*

Egy utolsó megjegyzés: annyi vers, aforizma szól a játékról. Választhatott volna a szerző másikat (Ratkó idézet helyett), mint a Játékkönyv (Marczibányi Téri Művelődési Központ; Kerekasztal Színházi Nevelési Központ 1993. Szerk.: Kaposi László) mottóját.

* Belegondolva: a törlesztés fogalmának vizsgálatához talán nem a Lúdas Matyi története a legmegfelelőbb, mert sugallja a megoldást. Esetleg feltehető volna a tanár a kérdést, hogy milyen módon „törleszthetett” volna Matyi a verés helyett. Így a fejlécbe a nevelési cél is bekerülhetett volna.

Antal Rita

3.

JÁTÉKOS

*Kiadja a Magyar Színháztudományi Szövetség és a Szabad Színháztudományi Egyesület.
Felelős kiadó: Soltész Tibor. Főszerkesztő Kiss László. Lapmenedzser: Tóth Zsuzsanna.
Megrendelhető: 1011 Budapest, Corvin tér 8. Előfizetési díj egy évre (4 szám): 600.- Ft.*

1997. februárjában indult útjára a Magyar Színháztudományi Szövetség és a Szabad Színháztudományi Egyesület lapja, „Játékos” elnevezéssel. A beharangozó szerint „szakmai lap” szeretne lenni, „de nem/nem elsősorban kritikai lap”. Az előszóban írja Soltész Tibor: „...egyetlen színháztudományi van az országnak, melynek ugyanúgy része a bátonyterenyi drámaoktatás, mint a budapesti Katona József Színház, az Arvisura vagy a Dream Team nemzetközi sikersorozata. Szeretnénk, ha ez az egységes, ám nagyon sokszínű színházi kultúra minden értékével megjelenne lapunk hasábjain, minden olyan értéke, ami nem az előadások egyébként is megfoghatatlan pillanatnyi varázsa, de szavakban megmagyarázható és másokkal megosztható.”

Most, visszatekintve a lap majd kétévtényi jelenlétére életünkben, úgy gondolom, mindenképpen örömmel kell nyugtáznunk eredményeit. Igaz, nem minden lapszám egyenletes, de időnként az életből adódik, hogy egy-egy esemény nagyobb vonzerejű, nagyobb hordaléka van, mint másoknak.

Gondolhatják, akik nincsenek egészen közel a nem hivatásos színháztudósokhoz, versmondókhoz, bábosokhoz és drámapedagógusokhoz..., hogy belterjes kissé a dolog. No de éppen ez az érdeme is. Belterjes, mert belső dolgainkkal, minket érintő kérdésekkel foglalkozik – igaz, mindig más-más részterület kerül jobban előtérbe. Néha ütköznek a vélemények, hiszen nem mindegyikünk gondolja a dolgokat azonosan. Ez viszont termékenyítőleg hathat a terület egészére. Belterjesnek neveztem az imént a Játékost, de nem beszűkültnek, nem érdektelennek. Elemzései, tudósításai egyre inkább közelítik a valós érdeklődési kört, a benne megjelenő tanulmányok továbbgondolásra készítőek. Ha valamit hiányolok, az az, hogy nem mindig jelenik meg